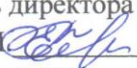

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Сардаяльская основная общеобразовательная школа»

Рассмотрено на педагогическом совете Протокол №1 от «26» августа 2019 г.	«Согласовано»: Заместитель директора по УВР Егорова Г.М. «26» августа 2019 г.	Утверждаю: Директор школы Сорокина П.В. Приказ №52 от «26» августа 2019 г.
--	--	--

*Рабочая программа
по родному (марийскому)
языку
8 класс*

2019-2020 учебный год

Количество часов: за год - 68 часов
в неделю – 2 часа

Учитель марийского языка и литературы:
Сорокина Полина Владимировна

Рабочая программа составлена на основе:

-программы курса «Марий йылме программе V – XI класслан», Йошкар-Ола, ГБОУ ДПО (ПК) С «Марийский институт образования», 2004 ий.

-программы курса «Марий йылме программе V – XI класслан», Йошкар-Ола, ГБОУ ДПО (ПК) С «Марийский институт образования», 2013 ий.

-Учебник: В.В.Кузнецов, Н.В.Кузнецов. Марий йылме. 8-ше класслан учебник, Йошкар-Ола, 2010 ий.

З.В.Учаев. Марий йылме. Теорий 5-9 класс, 1993 ий.

Умылтарымаш

Марий йылме - тиде марий калыкын шочмо йылмыже, эн кугу поянлыкше. Тунемше тидын дене изинекак палыме лиш. Ача-аван ойыштым кече еда колын, Шочмо йылмым тыршен тунемын, ўдыр-рвезе-влак илышлан кўлшў пентгыде умылымашым налыт, уш-акылышт шуаралтеш. Марий йылме школышто – ушан, чолга у тукымым куштымо ўшанле йўн.

Марий йылме дене туныктымаш пашам кыдалаш школан лукмо шинчымаш стандартым, Марий образовательный учрежденийын кугыжаныш концепцийжым, Марий Эл Республикын базисный, этнокультурный компонентан учебный план-влакым, кугыжаныш доктриным, методикын йодмыжым шотыш налын пашам ыштыман.

Паша икте почеш весе ешаралтынак лектеш. Нунын коклаште поснак кўлешанже тыгай:

- йылмын сўралжым (сылнештыраме йўнжым) палаш да кучылт мошташ;
- эн ончычак кутырымо йылмым лывырташ.

Текстым шкевуя чонгымо годым кум тўн сомыл чак кылдалтшаш:

- мом каласаш шонымо возышо-ойлышо енлан шканжат, молыланат раш лийже;
- текст логико-композиционный могырым чаткан ышталтше (ик ужаш весе дене кылдалтше, ик шонымаш гыч весе кўрылтде лектын шогыжо);
- йылме лывырге, чын да ару лийже.

Программе ваш кылдалтше кок ужашлан шелалтеш:

- тунемше йылме наукин тўрлў ужашыж нерген теоретический шинчымашым налшаш;
- шинчымашым кучылт моштышаш (тунемше чаткан да лывырге йылме дене ойлен да возен моштышаш, препинаний знак-влакым йонылыш деч посна шындышаш).

Программын чоңалтмыже.

Кыдалаш школан ямдылыме марий йылме программе - туныктымо пашаште тўн документ, тудо йоча-влаклан шочмо йылме нерген могай да мыняр шинчымашым, тудым кучылт моштымо усталыкым нуаш кўлмым палемда.

Программе предметын түрлө ужашыжым тунемме радамым палемда, нунын коклазе кылым класс гыч классыш пенгыдемден толаш йоным ышта.

VIII класслаште синтаксис ден пунктуаций тунемалтыт.

Синтаксис денат шинчымашым икымше класс гычак пуаш туналалтеш. Утларакше практически. Теоретический материал класс еда кумдан толеш.

Тунемме ий каже классыште шочмо йылме нерген мутланыме дене туналеш. Тун шонымаш - воспитаний; марий йылмым, шочмо калыкым йоратыме шижмашым йоча шумеш чукташ. Тыгодым мемнан йылмынам тунемме кумылын туня мучко шарлымыжым почын ончыктыман. Ятыр элын лумжө лектын кертеш: Финляндий, Эстоний, Венгрий, США, Франций, Японий, Германий, Швеций, Швейцарий. Южыштыжо вузлаште тунемыт, южыштыжо - посна ен-влак. Шкена йылмына дене кугешныме кумылым ылыжташак тыршыман.

Мутат уке, тун паша - тунемше-влаклан у шинчымашым пуаш. Пашам куштылемдыме йон - ончыч тунеммым ушештарымаш. Программыште чыла класслан ты шумлык жапым ойырымо.

Программын ик ойыртемеже тыгай: тудо

- 1) школышто туныктымо пашам марий йылме наукин кызыт виянме кукшытшо дек лишемда;
- 2) тыгодымак шуко түрлө йодыш (материал) гыч утларак күлешанжым, йочалан умылаш лийшыжым веле тунемаш темла;
- 3) теорийым практика дене чак кылдаш - налме шинчымашым кучылт моштышаш корным палемда. Тиде паша, мутат уке, урокышто тун верым налшаш. Садланак чыла гаяк тема почеш практический заданий нерген ойлалтеш. Тыгай, мутлан: «Гласный ден согласныйым чын каласымаш», «Пушкыдо согласный йук-влакым чын ойлен моштымаш», «Синоним-влакым муын да кучылт моштымаш» да ятыр молат.

Пытартышлан программе каже класслан тыгай ужашым темла: «Тунемше ий мучашеш мом ыштен моштышаш». Тыге икте-весешт деч ойыраш лийдыме кок умылымаш шочеш: шинчышаш да моштымаш. Коклаштышт чынак пенгыде кыл лишеш гын веле, туныктымо пашан пайдаж нерген ойлен кертына.

Садлан программе ваш кышдалтше кок ужашлан шелалтеш. Нунын негызеш:

- 1) тунемше йылме наукин түрлө ужашыж нерген теоретический шинчымашым налшаш да 2) ты шинчымашым кучылт моштышаш (ойлымо-возымо йылмыже чатка, лывырге лийшац; мутым чын возен моштышаш; препинаний знак-влакым йонылыш деч посна шындышаш).

Йылме лывыртыме паша

I. Текст да стиль нерген тунеммым ушештарен пенгыдемдымаш да келгемдымаш.

Публицистика стиль дене пашам умбакыже шуйымаш.

Йодышлан вашмут: мутлан, «Шочмо йылмем - үмыр йолташем» тема дене тыгай йодыш-влак кылдалт кертыт:

1. Шочмо йылме нерген көн ойжо шүмешет вожан кодын? Молан ?
2. Тыйын ылышыштет шочмо йылме могай верым налын шога?
- 3 Шочмо йылмын могай ойыртемеже тыланет утларак келша?
4. Шочмо йылме марий калыкын ылышыштыже шке күлешыжым кузе да кушто ончыкта?
- 5 Шочмо йылме ден марий сылнымут коклаште тый могай кылым ужат?
6. Шочмо йылме ден руш йылмым палымаш тыланет кузе полша?
7. Шочмо йылме эреак пеледалтше манын, тый мом ыштен керат?

Публицистика стиль сынан текст негызеш тичмаш але күчык изложенийым серымаш, тыгай текстам күчыкемден каласкалымаш. Түн шотышто морально-этический темылан возымо текст дене паша.

Урем, ола, ял, кундем нерген, историй да культур памятник нерген публицистика стиль дене серыме сочинений, мутлан: «З.Ф. Прохоровын музейже», «М.Б. Лебедев нерген школ музей каласкала», «Музейыш пурымек...», «С. Чавайнлан (М. Шкетанлан, моылан) памятник воктене», «Музей-пörтыштö И.С. Ключников-Палантай дене вашлиймек...», «Сöралым кычалын, торашке кайыме ок күл», «Морко (Шернур, моло) вел - мыйынат шочмо вер» да молат.

Морально-этический тема нерген шонкалымашан сочинений, мутлан: «Йолташ... Могай шергакан мут», «Келшымаш тул-вүд вошт луктеш», «Аван йöратымыже эн виян, эн шокшо», «Шочмо йылмым ава семынак йöратыман», «Айдеме айдемылан энерта», «Шочмо мланде - вий памаш», «Шочмо ял мемнан паша киднам вуча», «Тау тылат, йöратыме школем» да молат.

Илыш нерген шонкален каласкалыман сочинений, мутлан: «Илыш эртак модыш-пеледыш огыл», «Илыш пасу гоч эртыме гай огыл», «Эл верч сарыш каеныт шукин, да пörтылыныт...», «Тунемде илаш ок лий», «Ача-аван корнышт дене», «Илышеш кышам кодымо шуэш», «Поро паша - курымаш» да молат.

Сүретым ончен шонкалыман сочинений.

Грамматический сочинений.

Деловой кагаз дене паша. Түрлö кангаш (инструкций) дене палыме лиймаш. Справкым, доверенностьым, погынымаш паша радамым, погынымаш протоколым возаш тунеммаш.

Пырдыжгазет ден «Ямде лийлан» («Кугарня» газетлан, «Кече» журналлан) морально-этический тема нерген шонкалымашан статьям серымаш.

II. Официально-деловой да публицистика стиль дене түрлö текстым возен моштымаш. Моло стильын ойыртемежым палымаш. Вер-шөр нерген сочиненийым возаш тунеммаш. Морально-этический темылан шонкален серен моштымаш. Газетыш але «Кече» журналыш возымо да йолташ-влак ончылно ойлымо годым публицистика стильым кучылт моштымаш.

Тунемше ий мучашеш мом ыштен моштышаш

- Мут сочетанийым, кок составан да ик составан простой предложений-влакым, вияш оян предложенийым синтаксически лончылен моштышаш;

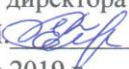

- икгай да ойыралтше членан, обращения да пуртымo мутан простой предложенийым чонен моштышаш;
- икгай членан, ойыралтше второстепенный членан, вияш оян, обращения, пуртымo мутан да предложениян, моло түрлө простой предложенийлаште знакым шынден моштышаш; -
- күлеш годым подлежащий ден сказуемый коклаш тирем шынден моштышаш;
- V - VIII класслаште тунемме орфограмман мут-влакым возен моштышаш;
- текстын стильжым пален моштышаш; публицистика стиль сынан текст негызеш тичмаш але күчык изложенийым серен (каласкален) кертшаш; официально-деловой да публицистика стиль дене түрлө текстым возен моштышаш; вер-шөр нерген, морально-этический темылан сочиненийым серен кертшаш;
- текстын стильжылан келшышын синтаксический синоним-влакым кучылт моштышаш;
- чыла пашаштыжат литературный йылмын нормыжым эскерышаш.

Тунемме ий мучко контрольный паша тынаре лийшаш

№	Паша-влак	VIII класс
1.	Диктант	4
2.	Изложений:	
	а) йылме урокышто	2
	б) литератур урокышто	2
3.	Сочинений:	
	а) йылме урокышто	2
	б) литератур урокышто	2

Теме-влакым тунемаш - 46 шагат; йылме лывыртыме пашалан - 14 шагат; контрольный паша - 8 шагат (4-диктант, 2-изложений, 2-сочинений). Чылаже - 68 шагат, арняште 2 шагат.

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение
«Сардаяльская основная общеобразовательная школа»

Рассмотрено на педагогическом совете Протокол №1 от «26» августа 2019 г.	«Согласовано»: Заместитель директора по УВР Егорова Г.М. «26» августа 2019 г.	 «Утверждаю»: Директор школы Сорокина П.В. Приказ №52 от «26» августа 2019 г.
--	--	---

*Рабочая программа
по родной (марийской)
литературе
8 класс*

2019-2020 учебный год

Количество часов: за год - 34 часа
в неделю – 1 час

Учитель марийского языка и литературы:
Сорокина Полина Владимировна

УМЫЛТАРЫМАШ

Сылнымутан литератур мут искусство радамыш пура. Тудо калыкын илен эртыме корныжым, кызытсе илышыжым, йўлажым, ойгыжым, куанжым йылме поянлык гоч почын пуа, лудшо енын илыш умылымашыжым кумданда, чонешыже поро койышым шындара: чыным шоя деч, сайым уда деч ойыраш, паша деке кумылан лияш, порылык верч тыршаш туныкта; самырык тукумлан мутын, ойын вийжым шижын мошташ, шочмо йылмым да мут искусствым йөраташ, шке шонымым раш умылтарен мошташ корным почеш. Вет кажне произведенийын негызше - илыш чын да айдеме кокласе кыл.

Кеч-могай жанран произведений дене пашам ыштыме годым тунемше-влак писательын илыш-корныжо да творчествож нерген, сылнымутан литературын калык илышыште налын шогымо верже нерген шинчымашым погат.

Литератур айдемын эстетический да этический ойыртемыжым, чон моторлыкшым почын пуа, уш-акыл вийжым сўретлен ончыкта, икманаш, айдемын койыш-шоктышыж дене кылдалтше йодыш-влакым иктешла. Произведенийын содержанияж айдемым шуарымаште нравственный да морально-этический тўналтышым палемда, этнический ойыртемым кушташ полша, моторлыкым умылаш йўным ышта. Туныктышо шке пашажым нине йодыш-влакым рашемдымашке виктарышаш.

Марий литератур программыв «Образований нерген законлан» (1992), Марий образовательный учрежденийын кугыжаныш программыжлан (1997), концепцийжылан (1996) да моло нормативно-правовой документ-влаклан энгертен возымо, тунемше-влакын ийготыштым да шинчымаш кўкшытыштым шотыш налын, марий сылнымутан литератур V - VII, VIII - IX, X - XI класс-влаклан посна-посна пуалтеш. Нине класс-влак коклаште кыл тунемшаш произведений-влакын идейно-художественный содержанияжышт, нунын тематический, историко-хронологический негызышт гоч радамлалт иктешлалтеш. Тидыже тунемше-влакын марий сылнымутан литератур нерген шинчымашыштым да умылымашыштым келгемдаш йўным ышта.

Программыш идейно-тематический содержанияж да сылнылык шотышто ойыртемайт шогышо, тунемше-влакын ийготыштылан келшыше произведений-влакым пуртымо. Тыгодым урокышто тунемшаш деч посна шке семын лудаш да канашаш, мўнгыштў лудаш произведений-влак темлалтыт. Нуно урокышто ыштен толмо пашам шуют да тунемше-влакым шуко йодышлан шке семын вашмутым пуаш, шонкалаш, лончылаш, иктешлаш таратат.

Вес ойыртемы: туныктышо программаш пуртымо произведений-влак кокла гыч келшышыжым ойырен, жапым шке семын палемден кертеш. Но тыгодым паша радам, туныктымо йўн, ойлымо да возымо паша-влак коклаште кыл лийшаш. Программыште произведений-влаклан пуымо умылтарымаш туныктышылан паша радамыв палемдаш полша. Тыгодым марий литератур дене кыдалаш щколлан лукмо шинчымаш стандартым, Марий образовательный учрежденийын кугыжаныш концепцийжым, базисный (негыз лийше) учебный План-влакым, кугыжаныш доктриным, методикын йодмыжым шотыш налын пашам ыштыман.

ПРОГРАММЫН ЧОНАЛТМЫЖЕ ДА СОДЕРЖАНИЙЖЕ

VIII - IX класс-влаклан программе концентрический да хронологический принцип-влак негызеш чоналтеш, тушто жанр шот дене кугурак да калык илышым, элыште лийше түрлө событий-влакым кумдан пален налаш полшышо произведений-влак верым налыт. Программыште тунемше-влакын интересыштым, шинчымаш күкшытыштым, ийготыштым, предметын икшывым ончен-куштымо йодышым шуктен кертмыжым шотыш налме.

Нине класслаште материал иктешлен пуалтеш.

VIII - IX класслаште хронологий радам дене чонымо программе палымым ышта:

- писатель-влакын илыш-корнышт да творческий пашашт дене;
- иктешлыме семын үлыл класслаште тунемме произведений-влак дене;
- тунемме произведенийын общественный да литературный күлешлыкше дене;
- нравственно-эстетический, морально-этический проблеме-влак дене кылдалтше йодыш-влакым келгын лончылен канашыме дене;

Индецияш школым тунем лекше самырык ен шочмо калыкшын илышыжым, культуржым, литературжым сайын палышаш, порылыкым чонешыже шындырышаш, шкенжым порылык тўняште кучышаш, событий ден герой-влакым чын аклен, пален налме шинчымашыжым илышыште кучылт моштышаш.

Произведений-влакын текстыштым тунемаш - 24 шагат; йылме лывыртыме пашалан - 7 шагат; шке семын лудаш да канашаш палемдыме произведений-влакым иктешлаш - 3 шагат. Чылаже – 34 шагат.

Наизусть тунемаш пуымо текст-влакым тунуктышо весе дене вашталтен кертеш.

8 классыште хронологий радам дене чонымо программе палымым ышта:

- писатель-влакын илыш-корнышт да творческий пашашт;
- иктешлыме семын улыл класслаште тунемме произведений-влак дене;
- тунемме произведенийын общественный да литературный күлешлыкше дене;
- нравственно-эстетический, морально-этический проблеме-влак дене кылдалтше йодыш-влакым келгын лончылен канашыме дене.

Литератур теорий гыч сведений-влак: драме, контраст, интонаций, вымысел; олицетворений, инверсий, риторический йодыш, обращений; лирика, очерк, публицистика; произведенийын чоналтмыже (экспозиций, завязке, действий, кульминаций, развязке, сюжет); юмор, сатир, характеристике.

Наизусть тунемаш произведений-влак:

С.Чавайн «Пеледыш жап»

Шабдар Осып «Марий кундемлан»

М.Шкетан «Илыш үжеш (ужаш)»

Дим.Орай «Чолга шўдыр» (ава нерген ужаш)